

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЦЕНТР ЗДВН
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І ПІДПРИЄМНИЦТВА
ЛЦДН у м. _____
(місто знаходження НКП)

До захисту допускається
Завідувач кафедри, проф.
_____ В.М.Боронос
« ____ » _____ 20__ р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему:

Методи управління активами і пасивами підприємства

Освітній рівень “Бакалавр”

Спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Керівник роботи:

(підпис)

П.М. Рубанов
(ініціали, прізвище)

Студент:

(підпис)

Д.В. Несторенко
(ініціали, прізвище)

Група:

Фз-61с

Суми
2020

ЗАВДАННЯ

РЕФЕРАТ

Дипломна робота: 35 стор., 2 табл., 26 джерел.

Предмет дослідження – система фінансово-економічних відносин, що виникає в процесі управління активами та пасивами підприємства.

Об'єкт дослідження – політика управління активами та пасивами підприємства.

Метою роботи є дослідження методичних підходів до управління активами та пасивами підприємства в контексті забезпечення фінансової стабільності підприємства.

Методи дослідження: абстрактно-логічний, еволюційний, порівняльний, коефіцієнтний, кореляційно-регресійний аналіз.

У першому розділі роботи досліджуються теоретичні основи управління активами та пасивами (УАП) компанії. дане питання досліджується у контексті управління фінансовою стійкістю. також увага приділена дослідженню принципів формування ефективної системи управління активами підприємства

У другому розділі, на підставі проведеного економетричного моделювання та кореляційно-регресійного аналізу досліджені взаємозв'язки управління активами і пасивами та доходності в контексті фінансової стабільності на макро- та мікрорівнях

У третьому розділі запропоновано використання методу фінансування проектів підприємствами малого та середнього бізнесу із залученням ангелів – інвесторів (бізнес ангелів).

УПРАВЛІННЯ, АКТИВИ, ФІНАНСУВАННЯ, ФІНАНСОВА
СТАБІЛЬНІСТЬ, БІЗНЕС-АНГЕЛИ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ТА ПАСИВАМИ КОМПАНІЇ.....	7
1.1 Управління активами та пасивами підприємства в контексті управління фінансовою стійкістю.....	7
1.2 Принципи формування ефективної системи управління активами підприємства.....	12
2 МОДЕЛЮВАННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ І ПАСИВАМИ ТА ДОХОДНОСТІ В КОНТЕКСТІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ...	17
2.1 Фінансова безпека підприємства і вплив на неї макроекономічних чинників.....	17
2.2 Моделювання взаємозв'язку управління активами та пасивами підприємства з макроекономічними факторами	Ошибка! Закладка не определена.
3 ВИКОРИСТАННЯ ВЕНЧУРНОГО КАПІТАЛУ ДЛЯ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ.....	24
ВИСНОВКИ.....	30
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ.....	32

ВСТУП

В ринковій економіці стабільний розвиток підприємств багато в чому залежить від їх фінансової стійкості. Стійкість дозволяє виживати в умовах мінливого зовнішнього і внутрішнього середовища, дає можливість здійснювати маневрування грошовими коштами, а також сприяє безперервному процесу виробництва. У статті представлено теоретичне дослідження забезпечення фінансової стійкості і платоспроможності підприємства за допомогою досягнення фінансової рівноваги між статтями активу і пасиву балансу

Стабільність положення господарюючого суб'єкта визначається його фінансовою стійкістю. Аналіз фінансової стійкості є частиною аналізу фінансового стану підприємства.

Найбільш повно фінансова стійкість підприємства може бути розкрита на основі вивчення рівноваги між статтями активу і пасиву балансу. Платоспроможність та фінансова стійкість підприємства забезпечуються збалансованістю припливу і відтоку грошових коштів, які досягаються при врівноваженості активів і пасивів за термінами використання і по циклах. У зв'язку з цим аналіз фінансового рівноваги активів і пасивів балансу є основою оцінки фінансової стійкості підприємства, його ліквідності та платоспроможності.

Для підтримки виробничо-фінансової стабільності підприємства необхідно дотримання певних умов фінансування майнового комплексу, ігнорування яких може призвести до негативних фінансово-економічних наслідків.

Метою роботи є дослідження методичних підходів до управління активами та пасивами підприємства в контексті забезпечення фінансової стабільності підприємства.

Завдання поставлені для досягнення мети роботи:

- дослідити теоретичні основи управління активами та пасивами компанії в контексті управління фінансовою стійкістю;

- визначити принципи формування ефективної системи управління активами підприємства;
- розглянути фактори впливу на УАП в контексті управління фінансовою стійкістю;
- запропонувати шляхи використання методів фінансування проектів підприємства.

Предмет дослідження система фінансово-економічних відносин, що виникає в процесі управління активами та пасивами підприємства.

Об'єкт дослідження політика управління активами та пасивами підприємства.

Методи дослідження абстрактно-логічний, еволюційний, порівняльний, коефіцієнтний, кореляційно-регресійний аналіз.

У першому розділі роботи досліджуються теоретичні основи управління активами та пасивами (УАП) компанії. дане питання досліджується у контексті управління фінансовою стійкістю. також увага приділена дослідженню принципів формування ефективної системи управління активами підприємства.

У другому розділі, на підставі проведеного економетричного моделювання та кореляційно-регресійного аналізу досліджені взаємозв'язки управління активами і пасивами та доходності в контексті фінансової стабільності на макро- та мікрорівнях.

У третьому розділі запропоновано використання методу фінансування проектів підприємствами малого та середнього бізнесу із залученням ангелів – інвесторів (бізнес ангелів).

Фактологічну основу роботи складають навчальна, періодична та довідкова література, збірники наукових праць тощо.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ТА ПАСИВАМИ КОМПАНІЇ

1.1 Управління активами та пасивами підприємства в контексті управління фінансовою стійкістю

У сучасних нестабільних умовах національної економіки в загальній системі суб'єктів господарювання роль фінансового управління значно зростає. Причина полягає в тому, що сьогодні велика кількість домашніх підприємств опинилася в кризі або близькій до кризового стану. Він характеризується нестачею фінансових ресурсів, неможливістю своєчасно виконувати свої фінансові зобов'язання та різким погіршенням основних фінансових показників, зміни яких виявляють негативні тенденції, що загрожують фінансовій стабільності підприємства. Саме фінансова стабільність визначає ефективність управління фінансами компанії і є однією з найважливіших характеристик фінансового стану. Нестабільний фінансовий стан гальмує розвиток підприємств, зменшує платоспроможність, призводить до браку коштів для розширення виробництва, загрожує фінансовій безпеці і може призвести до банкрутства. Управління процесом управління, розподіл та використання фінансових ресурсів та коштів, що відбуваються під впливом значної кількості як зовнішніх, так і внутрішніх дестабілізуючих факторів, багато в чому залежить від управління фінансовою стабільністю підприємства як однієї з найважливіших складових фінансового управління. За допомогою цієї системи здійснюється оперативний контроль та аналіз інформації про фінансові ресурси, фінансовий стан та фінансову стійкість підприємства, надаються шляхи мобілізації додаткових фінансових резервів, коригуються фінансові плани. Ось чому питання підвищення якості управління фінансовою стабільністю економіки залишається актуальним та викликає постійний інтерес серед дослідників та практичної зайнятості.

Неоднозначність тлумачень поняття «фінансова стабільність» пояснюється багатогранністю, складністю та діапазоном застосування терміну

як такого, що знаходиться під впливом різних фінансово-економічних процесів. Наприклад, одні вчені розглядають фінансову стабільність як один із фінансових показників компанії [8], інші дають основу фінансової стабільності за рахунок довгострокової платоспроможності та кредитоспроможності.

Таким чином, О.С. Філімоненков зазначає, що "фінансова стабільність - це стан підприємства, в якому розмір майна (активів) є достатнім для фінансування зобов'язань та забезпечують його платоспроможною" [12]. Деякі вчені, такі як М. Д. Білик, дотримуються думки, що "фінансова стабільність - це такий стан фінансових ресурсів, при якому раціональний розподіл є гарантією наявності власних коштів, стабільної прибутковості та забезпечення процесу розширеного відтворення" [13].

Г.В. Савицька [11] характеризує фінансову стабільність як здатність суб'єкта господарювання функціонувати та зростати, підтримувати баланс своїх активів та пасивів у мінливому домашньому середовищі, що гарантує його постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість у довгостроковому процесі у межах прийнятних рівнів ризику.

Велика кількість вчених вважає, що основна концепція дослідження фінансової стабільності - власний капітал компанії. Таким чином, І.А. Бланк зазначає, що "фінансова стійкість - це характеристика стабільного фінансового стану компанії, що забезпечується високою часткою власного капіталу в загальних використаних фінансових ресурсах" [4].

О.Я. Басілінська [2] припускає, що фінансова стійкість залежить в основному від ефективного управління фінансовими ресурсами і визначається або структурою активів, і оптимальним співвідношенням власного капіталу та позикового капіталу, або оптимальним співвідношенням активів та джерел прямого фінансування. Дослідники В.Г. Артеменко [1] та М.І. Баканов [3] наголошує, що фінансова стійкість - це особливий стан, за якого має місце постійне перевищення доходів над витратами, переключення активів суб'єкта господарювання та є ключовою складовою стійкості цілого підприємства. Підсумовуючи вищесказане, варто зазначити, що фінансова стійкість суб'єкта

господарювання, будучи основним компонентом стійкості цілого суб'єкта господарювання, є об'єктом фінансового управління підприємством і характеризує таку ситуацію з фінансовими ресурсами та формування та розподілення коштів, які забезпечують розвиток підприємства підтримка платоспроможності та кредитоспроможності з допустимим ризиком. Іншими словами, фінансова стійкість є результатом ефективного управління капіталом, активами та грошовими потоками суб'єкта господарювання [7]. Таким чином, слід сказати, що фінансова стійкість підприємства характеризується:

- фінансовою незалежністю від зовнішніх інвесторів та кредиторів;
- достатність коштів для забезпечення безперервності діяльності підприємства; оптимальне співвідношення власного капіталу та позик;
- оптимальна структура активів;
- оптимальне співвідношення активів та джерел фінансування;
- ефективна політика реінвестування;
- підвищення комерційної вартості підприємства.

Для ефективного управління активами та пасивами необхідно розрізнити та оцінювати фактори впливу. Рівень фінансової стійкості здебільшого зумовлений процесами, що відбуваються зовні. Серед факторів зовнішнього впливу на фінансову стійкість суб'єктів господарювання можна виділити такі: загальні економічні умови діяльності підприємства, платіжний оборот, рівень інфляції, податкова та інвестиційна політика, економічна та фіскальна законодавча база, рівень платоспроможності споживачів та попит, рівень зростання технологій, рівень затінення економіки та банківська кредитна політика, зростання фінансових та страхових ринків, політична стабільність, соціальна та екологічна ситуація в суспільстві тощо.

До факторів внутрішнього впливу належать: галузева незалежність та розмір підприємства, стан власності та коштів, стан платіжно-розрахункової дисципліни на підприємстві, склад та структура майна, структура капіталу та вартість капіталу, тип відносин з постачальниками, рівень виробничих запасів, рівень капіталу використання, ефективність управління фінансами, управління

податками, відносини з банками, інвестиційна політика підприємства та ін. Постійне функціонування та зростання суб'єкта господарювання в умовах збурень на ринку визначається, насамперед, здатністю кожного суб'єкта господарювання адекватно адаптуватися до зміни внутрішнього та зовнішнього середовища, що відображається на ефективному управлінні фінансовою стійкістю. Управління передбачає підготовку, прийняття та реалізацію управлінських рішень для забезпечення фінансової стійкості на мікрорівні [10]. Управління активами та пасивами підприємства повинно зазнавати цілеспрямований вплив на фінансовий стан підприємства для досягнення встановлених цілей та завдань з метою зменшення фінансових небезпек кожного суб'єкта господарювання, які можуть бути спричинені в умовах зміни зовнішнього середовища.

Управління активами та пасивами - це система принципів та методів розробки та реалізації управлінських рішень, які пов'язані із забезпеченням такого статусу фінансових ресурсів та активів, їх формуванням та розподілом, що могло б дати змогу кожному суб'єкту господарювання розвиватися на основі збільшення доходів та капіталу при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності, забезпечуючи фінансовий баланс. Головною метою такого роду управління є фінансова безпека та стабільне функціонування та розвиток підприємства протягом поточного та потенційного періодів, що дозволить максимально використовувати його комерційну цінність. Таким чином, сутність поняття "фінансова стійкість управління підприємством" можна розглядати з точки зору предметно-об'єктивного, методологічного, функціонально-орієнтованого та процесометричного підходів (малюнок).

Огляд наукових досліджень, проведений Г. Б. Погрищуком з метою визначення поняття «фінансова стійкість управління підприємством» [10], дозволяє визначити такі основні кінцеві цілі процесу:

- незалежність від зовнішніх договорів та забезпечення коштів;
- розвиток фінансових відносин;
- підтримка фінансової стійкості та конкурентоспроможності;

- підтримання безперервної ділової активності;
- розвиток підприємства;
- досягнення необхідного рівня фінансової стійкості;
- підвищення комерційної вартості;
- відновлення фінансового балансу.

Основними завданнями управління активами та пасивами підприємства можуть бути:

- порівняння надходження та відтоку грошових коштів у процесі операційної, фінансової та інвестиційної діяльності;
- аналіз потреб у фінансових ресурсах та їх структурування відповідно до джерел фінансування;
- визначення оптимальної структури власності та джерел фінансування;
- оцінка ліквідності та платоспроможності підприємства;
- постійний моніторинг середньозваженої вартості капіталу;
- врахування операційних та фінансових ключових факторів;
- оцінка прибутковості підприємства;
- аналіз ефективності використання фінансових ресурсів тощо.

При управлінні фінансовою стійкістю першочергове значення мають виявлення зовнішніх та внутрішніх факторів, що впливають на фінансову стійкість підприємства, формування політики кількісної оцінки рівня фінансової стійкості підприємства та факторів її визначення, а також обґрунтування показників ефективності, тобто визначення критеріїв оптимального рівня фінансової стійкості суб'єкта господарювання.

Система заходів з підтримки фінансової стійкості підприємства може включати збільшення довгострокового потенціалу і прибутковості діяльності, посилення інноваційної складової розвитку підприємства на основі створення конкурентних переваг [16], підвищення конкурентоспроможності і вартості підприємства на фондовому ринку [7, 17, 20], оптимізацію структури пасивів на базі використання методу вартісного розриву з урахуванням життєвого циклу компанії [14].

1.2 Принципи формування ефективної системи управління активами підприємства

Процес управління активами є однією з найважливіших складових функціонування підприємства як відокремленого господарюючого суб'єкта. Управління активами - діяльність комерційної організації, спрямована на прибуткове та з мінімально можливим ризиком розміщення власних і залучених коштів. Головна мета системи управління активами - добитися найвищих кінцевих результатів при раціональному використанні всіх видів активів. Основні завдання та принципи управління активами підприємства:

1) збільшення активів (будь-яке збільшення активів означає використання фондів);

2) зменшення пасивів. Пасив підприємства включає все, що воно повинно іншим: банківські позики, виплата постачальникам і податки. Фонди, сформовані підприємством, можуть піти на зменшення пасиву, наприклад, повернення банківських позик;

3) ефективне використання оборотного капіталу. Будь-які фонди, які не використовуються для потреб оборотного капіталу, можуть бути спрямовані на оплату пасивів. Крім того, вони можуть використовуватися для придбання основного капіталу або виплачені у вигляді доходів власникам.

Політика комплексного управління активами передбачає розробку політики управління майновим комплексом підприємства і реалізацію політики інвестиційних вкладень. При формуванні політики комплексного управління активами підприємства активи розглядаються як його фінансові ресурси у формі сукупних майнових цінностей, які використовуються в господарській діяльності з метою отримання прибутку і збільшення ринкової вартості підприємства.

Основною метою реалізації політики комплексного управління активами є виявлення потреби в окремих їх видах, необхідних для забезпечення виробничо-

господарського процесу, а також оптимізація їх складу для ведення ефективної господарської діяльності.

Основними умовами, які необхідно враховувати при формуванні політики комплексного управління активами підприємства є:

- наявність розроблених найближчих перспектив розвитку операційної діяльності та форм її диверсифікації;

- встановлення відповідності обсягу і структури формуються активів обсягом і структурою виробництва та збуту продукції;

- наявність розроблених критеріїв оптимізації складу активу ефективності господарської діяльності;

- формування умов прискорення обороту активів у процесі їх використання;

- визначення критеріїв вибору найбільш прогресивних видів активів з позиції зростання ринкової вартості підприємства.

Отже, поряд з політикою комплексного управління активами можна виділити два самостійних напрямки, такі як політика управління необоротними активами та політика управління оборотними активами.

Політика управління необоротними активами являє собою систему економічно обґрунтованих заходів, спрямованих на зміну величини, складу і структури його необоротних активів. Основними елементами, що формують цю систему, є процеси, пов'язані зі створенням, відновленням або придбанням основних засобів, нематеріальних активів, здійснення фінансових інвестицій. Всі заходи, які формують політику управління необоротними капіталом підприємства, повинні бути спрямовані на досягнення основної мети корпоративної фінансової політики - збільшення ринкової вартості.

Політика управління необоротними активами включає в себе політику управління складом і структурою необоротних активів та політику реального інвестування. Здійснення ефективної політики управління складом і структурою необоротних активів неможливо без оцінки тенденцій зміни їх вартості і структури. Таку оцінку доцільно проводити в розрізі підприємства в цілому і

його окремих структурних підрозділів. Для оцінки можуть бути використані дані, що характеризують балансову або ринкову вартість майна. Використання балансової вартості дозволяє в якості цільової функції ефективності управління використовувати функцію максимізації кінцевого фінансово-економічного показника діяльності підприємства. Застосування ринкової вартості в якості цільової функції дає можливість використовувати максимізацію ринкової вартості підприємства. Ефективна політика управління складом і структурою необоротних активів дозволяє:

- сформувати матеріально-технічну базу підприємства, яка визначає його виробничу потужність як потенційно-можливий випуск якісної продукції, яка відповідає платоспроможному попиту;

- визначити характер і масштаб інноваційної активності, яка створює конкурентні переваги промислового підприємству за рахунок здійснення витрат на технологічні інновації;

- збільшити ринкову вартість підприємства як за рахунок зростання вартості матеріальних активів, так і за рахунок таких нематеріальних активів, як товарний знак і фірмове найменування, програмне забезпечення, бази даних і т.д. Досвід зарубіжних організацій показує, що більше 75% ринкової вартості складають саме нематеріальні активи;

- поліпшити фінансові показники підприємства;

- збільшити оподатковувану базу, розміри надходжень від якої формують дохідну частину бюджетів різного рівня.

Політика управління реальними інвестиціями спрямована на збільшення основних фондів підприємства як виробничого, так і невиробничого призначення. Дана політика реалізується за такими напрямками:

- нове будівництво основних фондів, що включає в себе створення нового об'єкта із закінченим технологічним циклом, що дозволяє збільшити підприємству обсяги своєї поточної діяльності, здійснювати галузеву, товарну або регіональну диверсифікацію;

- придбання цілісних майнових комплексів, що дозволяє розширювати різні форми диверсифікації;
- розширення виробничих потужностей;
- технічне переозброєння, яке полягає в удосконаленні та оновленні активної частини основних виробничих фондів, приведенні їх у стан, що відповідає сучасному рівню здійснення технологічних процесів;
- реконструкція діючих підприємств, яка полягає в здійсненні перетворення всього виробничого потенціалу на основі сучасних науково-технічних досягнень.

Таким чином, політика реального інвестування дозволяє збільшити ринкову вартість підприємства (бізнесу) за рахунок розширення обсягу виробництва і продажів продукції, оновлення асортименту продукції, що випускається, підвищення її якості, зниження поточних витрат, підвищення прибутку і рентабельності діяльності підприємства.

Політика управління оборотними активами підприємства являє собою систему обґрунтованих заходів, спрямованих на зміну величини і структури його оборотних активів. Дана політика є частиною розроблюваної корпоративної фінансової політики, і орієнтована на формування необхідного обсягу та складу оборотних активів, раціоналізацію і оптимізацію структури джерел їх фінансування. Розробка і реалізація політики управління оборотними активами передбачає послідовне виконання таких основних етапів.

1. Проведення аналізу оборотних активів підприємства в попередньому періоді з різних напрямків.
2. Вибір політики формування оборотних активів, до якої відносяться ідеальна, агресивна, консервативна та компромісна політики управління оборотними активами.
3. Оптимізація обсягу оборотних активів за критеріями забезпечення прийняттого рівня ліквідності та рентабельності підприємства.
4. Оптимізація співвідношення постійної і змінної частини оборотних активів.
5. Забезпечення і позичена необхідного рівня ліквідності оборотних активів.

6. Забезпечення підтримки необхідного рівня рентабельності.

7. Формування умов для мінімізації втрат оборотних активів в процесі їх використання.

8. Формулювання визначальних принципів фінансування окремих видів оборотних активів.

9. Забезпечення оптимізації структури джерел фінансування оборотних активів.

При управлінні активами підприємства важлива роль належить методу оптимізації співвідношення оборотних і необоротних активів.

Процес оптимізації активів підприємства проводиться послідовно і являє собою три стадії, на кожній з яких співвідносяться різні групи активів підприємства. Даний метод управління активами враховує всю їх сукупність і дає повне уявлення про структуру, динаміку і джерела формування активів підприємства.

2 МОДЕЛЮВАННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ І ПАСИВАМИ ТА ДОХОДНОСТІ В КОНТЕКСТІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

2.1 Фінансова безпека підприємства і вплив на неї макроекономічних чинників

Фінансова безпека підприємства є важливою складовою фінансової безпеки країни, а підтримка її стійкого рівня набуває значення для подальшого економічного розвитку України. Система фінансової безпеки суб'єктів господарювання реалізується через постійне управління активами і пасивами підприємства і повинна постійно працювати, не допускаючи виникнення кризи. Вирішенням цього завдання є оцінка, прогнозування та стратегія забезпечення суб'єктів господарювання побудова ефективних процедур управління активами та пасивами підприємства. Тобто попередження криз, зниження ризику банкрутства забезпечить власну ефективну діяльність.

Слід зазначити, що вітчизняна література приділяла недостатню увагу системі УАП підприємства як об'єкту управління, а саме механізму забезпечення ефективності УАП, здатного обмежувати та запобігати фінансовій кризі та невеликим дисбалансам за допомогою системи саморегулювання, перш ніж вони породжують до будь-яких непоправних наслідків [5, с. 247].

Під ефективністю УАП пропонується розуміти збалансований стан стабільного розвитку підприємства, який характеризує результат управлінських рішень, спрямованих на захист реальних та потенційних загроз зовнішнього та внутрішнього характеру, забезпечення ефективного інвестування в активи та використання фінансових ресурсів (пасивів) та підвищення цінності бізнесу.

Для забезпечення ефективного УАП підприємства доцільно використовувати ресурсно-функціональний метод оцінки, що дозволяє не лише вимірювати параметри фінансової стабільності та незалежності, а й за допомогою інструментів економіко-математичного моделювання - розробити

механізми вдосконалення економічна система через опосередковані знання об'єкта дослідження [4, с. 291].

Для підвищення ефективності УАП суб'єкта господарювання найбільш доцільним є використання моделі оцінки та прогнозування зовнішніх та внутрішніх загроз. Під прогнозуванням загроз розуміють постійний моніторинг показників зовнішнього та внутрішнього середовища.

Система внутрішніх і зовнішніх загроз динамічна. Тому при визначенні загроз підприємства виходити з можливості кількісної оцінки показників. Під час управління фінансовою безпекою найбільш прийнятним напрямком вирішення проблем є прогнозування зовнішнього та внутрішнього середовища.

Макроекономічні показники розвитку економіки, безперечно, впливають на розвиток господарювання. Для математичного вираження цього ефекту ми пропонуємо використовувати рівняння регресії, оскільки будь-який економічний процес, особливо якщо він може бути повністю виражений за допомогою кількісних характеристик, часто піддається математичному моделюванню та прогнозуванню.

Для оцінки щільності зв'язку між Y та вибраними показниками для дослідження проаналізовані показники парної кореляції та досліджені фактори для уникнення мультиколінеарності.

За допомогою аналізу даних в EXCEL проаналізовано вплив обсягів промислової продукції (робіт, послуг) різних галузей на обсяг промислової продукції (робіт, послуг) сільського господарства з 2002 по 2019 рік.

На першому етапі було оцінено вплив обсягу промислової продукції (робіт, послуг) різних галузей (незалежних змінних) на обсяг промислової продукції сільського господарства (залежна змінна).

$$Y = 41281,7 + 1,4893X_2 - 1,7129X_7 + 3,5862X_{13} \quad (2.1)$$

де X_2 - гірничодобувна промисловість та розробка кар'єрів; X_7 - виробництво коксу та переробки нафти; X_{13} - виробництво електрообладнання.

Найбільший вплив на сільське господарство має виробництво електрообладнання, адже якщо обсяг продажу електрообладнання зросте на 1 млн. грн., обсяг промислової продукції (робіт, послуг) сільського господарства збільшиться на 3,5862 грн. Згідно рівняння регресії, виробництво коксу та переробка нафти має зворотній зв'язок з результатами функціонування сільського господарства. Обсяг промислової продукції (робіт, послуг) сільського господарства зменшиться на 1,7129 грн. Найменший та позитивний вплив на сільське господарство має видобувна промисловість та розвиток кар'єрів, включаючи видобуток корисних копалин, які природним чином відбуваються у вигляді твердих порід (вугілля та руда) у рідкому (нафта) та газоподібному (природний газ). Якщо обсяг продажів гірничодобувної промисловості та освоєння кар'єрів зросте на 1 грн., обсяг промислової продукції (робіт, послуг) сільського господарства збільшиться на 1,4893 грн.

Значення коефіцієнта множинної кореляції становить 99,63%. Це вказує на те, що 99,63% варіації Y пояснюються чинниками динаміки, включеними в регресійну модель. Коефіцієнт детермінації показує, що коефіцієнти, включені в модель, на 99,26% визначають рівень аналізованого індексу, і лише 0,74% динаміки Y - пояснюється впливом факторів, які не враховуються в моделі.

Отримана модель (2.2) є адекватною і може бути використана для прогнозування фінансового стану на наступний рік.

Макроекономічні показники розвитку економіки, безперечно, впливають на розвиток галузі. Для кількісного аналізу впливу зовнішніх макроекономічних факторів на розвиток сільського господарства побудовано рівняння регресії. У якості незалежних змінних були обрані основні макроекономічні показники економічного розвитку, у якості залежних змінних було обрано обсяг промислової продукції (робіт, послуг) сільського господарства з 2002 по 2019 рік.

Для оцінки щільності зв'язку між Y та обраними показниками проаналізовані показники парної кореляції та досліджені фактори для мультиколінеарності.

За допомогою аналізу даних в EXCEL побудовано рівняння регресії (2), яке є:

$$Y = 35719,61 + 0,185694 X9 + 0,020771 X11 \quad (2.2)$$

Де X9 - капітальні вкладення;

X11 - вартість основних засобів.

Виходячи з рівняння (2.2), коефіцієнт регресії капітальних вкладень значно більший за коефіцієнт регресії основних фондів, але на обсяг промислового виробництва сільського господарства суттєво впливає значення основних засобів.

Значення коефіцієнта множинної кореляції становить 98,73%. Це вказує на те, що 98,73% варіативності Y пояснюються чинниками динаміки, включеними в регресійну модель. Коефіцієнт детермінації показує, що коефіцієнти, включені в модель, на 97,48% визначають рівень аналізованого індексу, і лише 2,52% динаміка Y - пояснюється впливом факторів, які не враховуються в моделі.

Отримана модель (2.2) є адекватною і може бути використана для прогнозування фінансового стану на наступний рік.

2.2 Моделювання взаємозв'язку УАП та макроекономічних факторів підприємства

Безперечно, макроекономічні процеси економічного розвитку впливають на розвиток будь-якої компанії.

Для побудови економіко-математичної моделі як залежної змінної використовують коефіцієнт незалежності підприємства, оскільки цей показник найбільш повно характеризує стан УАП. В якості незалежних змінних обрані різні макроекономічні фактори, такі як: X1 - індекс споживчих цін; X2 - рівень безробіття; X3 - індекс приросту населення; X4 - індекс приросту міського

населення; X5 - індекс приросту сільського населення; X6 - індекс приросту валового внутрішнього продукту; X7 - зростання показника державного боргу; X8 - індекс приросту валового зовнішнього боргу; X9 - індекс приросту грошової маси; X10 - індекс приросту експорту; X11 - індекс приросту первісної вартості основних фондів в Україні.

Для оцінки щільності зв'язку між Y та вибраними показниками для дослідження проаналізовані швидкості парної кореляції та досліджені фактори мультиколінеарності.

Отже, на ефективність УАП підприємства впливають такі показники, як: X1 - індекс споживчих цін; X7 - зростання показника державного боргу; X11 - індекс приросту первісної вартості основних фондів в Україні.

Таблиця 2.1 - Кореляційна матриця впливу макроекономічних показників економіки за коефіцієнтом незалежності підприємства.

	Y	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10	X11
Y	1,00											
X1	-0,81	1,00										
X2	-0,01	0,42	1,00									
X3	0,02	0,10	0,41	1,00								
X4	-0,14	0,17	0,63	0,90	1,00							
X5	0,31	0,54	0,25	0,56	0,14	1,00						
X6	-0,03	0,48	0,48	0,39	0,14	0,62	1,00					
X7	0,46	0,28	0,38	0,36	0,32	0,22	0,09	1,00				
X8	0,17	0,29	0,62	0,22	0,05	0,58	0,57	0,27	1,00			
X9	0,29	0,05	0,16	0,67	0,52	0,51	0,71	0,01	0,40	1,00		
X10	0,08	0,24	0,17	0,41	0,34	0,29	0,84	0,18	0,30	0,63	1,00	
X11	-0,55	0,51	0,39	0,37	0,43	0,01	0,20	0,28	0,07	-0,18	0,25	1,00

Найменший рівень мають такі показники, як: X2 - рівень безробіття; X3 - індекс приросту населення; X4 - індекс приросту міського населення; X5 - індекс приросту сільського населення; X6 - індекс приросту валового внутрішнього

продукту; X8 - індекс приросту валового зовнішнього боргу; X9 - індекс приросту грошової маси; X10 - індекс приросту експорту.

Аналіз даних в EXCEL забезпечив розрахунок коефіцієнтів регресії макроекономічних показників економіки за коефіцієнтом незалежності підприємства з 2002 по 2019 р. Рівняння регресії:

$$Y = 1,331581 - 0,004689 X1 + 0,190155 X7 - 0,169605 X11 \quad (2.3)$$

Це говорить про те, що якщо індекс споживчих цін збільшиться на 1 одиницю, коефіцієнт незалежності зменшиться на 0,004689 одиниць, якщо зростання індексу державного боргу збільшиться на 1 одиницю, коефіцієнт незалежності зросте на 0,190155 одиниць, якщо індекс зростання початкової вартості основних фондів в Україні зросте на 1 одиницю, коефіцієнт незалежності зменшиться на 0,169605 одиниць.

Значення коефіцієнта множинної кореляції становить 91,18%. Це вказує на те, що 91,18% варіативності Y пояснюється факторами динаміки, включеними в регресійну модель. Коефіцієнт детермінації показує, що фактори, включені в модель, на 83,14% визначають рівень аналізованого показника, і лише 16,86% динаміки Y - пояснюється вплив факторів, які не враховуються в моделі .

Отримана модель (2.3) є адекватною і може бути використана для прогнозування фінансового стану на наступний рік.

Передбачаючи загрози за цією моделлю для підприємства, ми можемо визначити такі зовнішні загрози, які мають сильний вплив зараз і можуть спричинити зниження фінансової безпеки в майбутньому. До таких загроз належать: різке зростання індексу споживчих цін (якщо індекс споживчих цін збільшиться на 1 одиницю, коефіцієнт незалежності зменшиться на 0,004689 одиниць), зниження індексу зростання державного боргу (якщо індекс зростання державного боргу зросте на 1 одиницю, коефіцієнт незалежності збільшиться на 0,190155 одиниць, що ці кошти збільшать фінансування сільськогосподарського сектору) та різке зростання первісної вартості основних фондів України (якщо

індекс зростання первісної вартості основних фондів в Україні збільшення на 1 одиницю, коефіцієнт незалежності зменшено на 0,169605 одиниць).

Таким чином, для системи оцінювання та прогнозування фінансової безпеки слід використовувати економетричні методи, зумовлені стохастичним характером факторів підприємства та його загрозою фінансовій безпеці. Застосування методів кореляційно-регресійного аналізу дає змогу оцінити вплив зміни ринкової кон'юнктури на рівень УАП, проаналізувати причинно-наслідкові зв'язки між показниками УАП, оцінити силу та напрям цих зв'язків.

3 ВИКОРИСТАННЯ ВЕНЧУРНОГО КАПІТАЛУ ДЛЯ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

Зазвичай ринок венчурного капіталу поділяють на формальний та неформальний. Формальний ринок венчурного капіталу представлений венчурними фондами, до яких приєднуються фінансові ресурси інвесторів. Неформальний ринок венчурного капіталу складається з приватних інвесторів, які вкладають власні гроші в нові та зростаючі малі та середні фірми. Цих інвесторів у світі називають "ангельськими інвесторами".

Більшість інвесторів-ангелів - це ті успішні підприємці, які мають великий досвід просування власного бізнесу. Особливістю їх діяльності є вкладення коштів у ризиковані проекти, які не мають достатньої фінансової підтримки. Іноді рішення ангельського інвестора базується на позитивному враженні щодо проекту та впевненості в його успішній реалізації. Тому підприємці, які бажають залучити кошти у свій проект, ставлять перед собою завдання викликати таку впевненість у інвестора-ангела.

Як правило, інвестори ангелів купують міноритарну частку компанії, оскільки вони хочуть зберегти мотивацію людини до реалізації її проекту. Якщо вони хочуть зберегти контроль над своїми інвестиціями, вони рідко купують блокуючий пакет.

Суми, які вкладають ангели інвестори, зазвичай становлять від 20 тисяч до декількох мільйонів доларів. Вони роблять кількість інвестицій, розподіляючи свій капітал і мінімізуючи ризики. Три або більше інвесторів-ангелів роблять приблизно 1/3 всіх інвестицій. Таким чином, можна фінансувати великі проекти та знижувати ризик інвесторів.

У 2012 році ангели-інвестори фінансували основні інформаційні проекти (розробка програмного забезпечення та технології безпеки), фармакологію, біотехнології, медичне обладнання, сферу послуг. Проекти в автомобільній та авіаційній промисловості, виробництві засобів масової інформації, харчовій та фармацевтичній промисловості також були популярними серед інвесторів-

ангелів. Дві третини ангелів-інвесторів вважають проекти, розташовані всередині країни, але останнім часом вони все частіше починають інвестувати в країни з великим нереалізованим потенціалом у певній галузі. Тому український агробізнес може зацікавити цих інвесторів.

Як тільки інвестори-ангели вкладають гроші в компанію, її авторитет зростає і стає легше залучати додаткове фінансування з інших джерел. Окрім фінансування, ангел-інвестори сприяють компанії з досвідом та навичками управління. Більшість підприємців кажуть, що знання та досвід ангелів-інвесторів набагато важливіші, ніж фінанси. За останньою інформацією, 80% інвесторів-ангелів активно беруть участь в управлінні компанією, в яку вони інвестували.

Основні причини, чому інвестори-ангели інвестують кошти [6]:

- отримати значні фінансові вигоди (прагнення збільшити капітал у 7-10 разів за 5-7 років);
- авторитет та задоволення, які отримує ангел-інвестор, допомагаючи компанії рости та зміцнювати свої ринкові позиції.

Економічна заслуга в залученні ангелів-інвесторів до проектів така:

- ангел-інвестори вважають за краще фінансувати бізнес з високим рівнем ризику з високим потенціалом зростання;
- ангел-інвестори віддають перевагу невеликим обсягам інвестицій (до 1 млн. дол. США);
- вони інвестують майже у всі сектори. Однак слід зазначити, що вони насамперед порівнюють потенційне зростання секторів та базують свої рішення на останніх;
- ангел-інвестори більш гнучкі у прийнятті фінансових рішень, ніж венчурні капіталісти. Вони мають свої критерії інвестування, ширший інвестиційний горизонт, короткострокове схвалення та нижчий рівень прибутковості;
- фінансування за участю ангелів-інвесторів дешевше, ніж кредитні кошти, оскільки не збільшує боргове навантаження на компанію;

- Більшість інвесторів ангелів є корисними інвесторами, оскільки вони діляться неоцінним досвідом і допомагають компанії зростати;
- фінансовий ринок інвесторів-ангелів є більш поширеним у географічному плані, ніж ринок венчурного капіталу;
- фінансування ангелів-інвесторів позитивно впливає на компанію в цілому, оскільки збільшує її привабливість в очах інших інвесторів;
- ангели-інвестори корисні, оскільки вони також можуть надати компанії кредитну гарантію;
- Вони не бояться інвестувати в нові компанії, що піддаються великому ризику.

Схема впровадження збору коштів Асоціацій інвесторів Ангелів відрізняється залежно від того, з якими країнами займається інвестор. Однак існує загальновизнаний алгоритм.

Етап I. Самооцінка. На цьому етапі ви повинні чітко визначити, чи є інвестиція від ангелів-інвесторів надзвичайно важлива, чи потрібна ваша компанія інвестиціям ангелів чи ні. У разі позитивної відповіді ви повинні скласти Бізнес-план відповідно до вимог та пропозицій, висунутих асоціацією.

Етап II. Онлайн-додаток. На цьому етапі ви повинні увійти на сайт як підприємець. Тоді вам потрібно подати бізнес-план. Спеціальний комітет асоціації оцінює основні компоненти проекту і приймає одне з наступних рішень: запросити вас на зустріч, надіслати проект для доопрацювання у співпраці з експертами комітету або відхилити проект.

Етап III Скринінг-нарада. Якщо комітет зацікавиться, вас запросять на коротку 10-хвилинну презентацію проекту.

Етап IV. Представлення членства. Вас запросять зробити 30-хвилинну презентацію для всіх інвесторів-ангелів - членів асоціації. На цьому етапі визначаються ангели інвестори, зацікавлені у вашому проекті та з якими ви будете надалі співпрацювати.

Етап V. Ретельна перевірка. Це найважливіший етап, оскільки група незалежних експертів у співпраці з ангелами інвесторами здійснить аудит

фінансово-економічної ситуації вашої компанії та / або перевірить адекватність даних обчислення фінансових коефіцієнтів, які лягли в основу бізнес-плану.

Таблиця 3.1 - Основні вимоги ангелів-інвесторів під час перегляду проекту

Область	Типові питання
1. Команда управління	<ul style="list-style-type: none"> • Чи досвідчена, вмотивована, міцна ваша управлінська команда та готова відмовитись від певного контролю та прийняття рішень, рекомендацій та рекомендацій з боку зовнішніх інвесторів?
2. Цільова аудиторія	<ul style="list-style-type: none"> • Чи є у вас цільова аудиторія (цільовий сегмент)? • Чи демонструється стабільний попит на ваш товар / послугу?
3. Розмір ринку	<ul style="list-style-type: none"> • Чи ваші прогнозовані заходи доходу значні і постійно зростають? • Чи є у компанії потенціал для розширення (збільшення обсягу виробництва / послуг) за рахунок збільшення розміру ринку?
4. Конкуренція	<ul style="list-style-type: none"> • Ви визначили цільових конкурентів? • Чи має компанія конкурентну перевагу порівняно з конкурентами?
5. Технологія	<ul style="list-style-type: none"> • Чи надійна (доведена часом) технологія, яку ви будете використовувати для виробництва власного виробництва? • Чи можуть це підтвердити експерти? • Чи є у вас бізнес-план комерціалізації технологій (якщо технологія нещодавно розроблена)?
6. Захист інтелектуальної власності	<ul style="list-style-type: none"> • Чи захищена ваша інтелектуальна власність?
7. Стратегія збуту	<ul style="list-style-type: none"> • Чи є у вас адекватний план швидкого проникнення на ринок та консолідація вашої позиції там? • Чи створите сильну внутрішню команду продажів чи покладатесь на зовнішні канали партнерів?
8. Потенціал отримання прибутку	<ul style="list-style-type: none"> • Чи можете ви продемонструвати, як ви досягнете високої прибутковості та стійкого зростання грошових потоків?
9. Капітал	<ul style="list-style-type: none"> • Скільки потрібно грошей і яка мета його використання?
10. Фінансові прогнози	<ul style="list-style-type: none"> • Чи підготували ви прогнозований баланс, звіт про прибутки та збитки, звіт про рух грошових коштів на основі фактичних, розумних та логічних припущень
11. Стратегія виходу	<ul style="list-style-type: none"> • Чи описує ваша стратегія умови та способи виходу з бізнесу ангелів-інвесторів? • Чи є достатньо висока ймовірність отримати від ангелів інвесторів у 10 разів більше грошей порівняно з вкладеною сумою за 5-7 років?

Етап VI. У разі успішної процедури належної перевірки відбудеться заключна зустріч з інвестором-ангелом (групою інвесторів ангелів), де будуть обговорені деталі майбутньої угоди та співпраці.

Стадія VII. З цього моменту починається пряма співпраця з ангельськими інвесторами. Компанія отримує необхідне фінансування та неоціненний досвід для подальшого розвитку компанії від світових експертів.

На практиці не всі представлені проекти будуть врешті-решт підтримані. Основною причиною відхилення проектів на ранніх етапах є недотримання вимог та рекомендацій, та в кінцевому рахунку самими ангелами-інвесторами.

Розвиток венчурного бізнесу в аграрному секторі в сучасних умовах обмежений. Здебільшого це спричинено низкою зовнішніх факторів. По-перше, не існує економічного інтересу більшості сільськогосподарських підприємств до впровадження абсолютно нових розробок, інновацій високого інженерно-економічного рівня, що створює низький попит на таку новацію. По-друге, ринок цінних паперів недостатньо розвинений, по-третє, спостерігається слабка конкуренція на вітчизняному науково-технічному (науково-технічному) ринку.

Ринок наукових технологій є дуже специфічним у нашій країні. Існує величезний попит на покращення існуючих процесів, включаючи науково-технічні розробки з одного боку. З іншого боку, попит на революційні інновації, нові передові технології невеликий. У нас майже немає ринку такої продукції, оскільки більшість сільськогосподарських компаній не в змозі кардинально змінити існуючу технологію.

Сьогодні лише іноземні компанії, які активно прагнуть до ринку української інтелектуальної продукції, виявляють інтерес до комерціалізації перспективних розробок. Але, незважаючи на всі перешкоди, венчурні інвестиції сприятимуть розробці та впровадженню інноваційних проектів в агробізнесі, оскільки особливості цього виду діяльності полягають у тому, що кошти надаються на перспективний проект без жодних гарантій для новоствореного або малого бізнесу на довгий час термін, і інвестори активно беруть участь в управлінні венчурними компаніями, таким чином знижуючи ризик і збільшуючи норму рентабельності інвестицій.

Виходячи з вищесказаного, можна зазначити, що венчурний капітал є потенційно дешевим джерелом фінансування інноваційної діяльності для

підприємства, оскільки дає змогу компанії рости, а не збільшувати боргове навантаження. Тому компаніям необхідно вдосконалити управління інвестиціями шляхом налагодження співпраці з іноземними інвесторами, включаючи ангелів-інвесторів, з метою залучення коштів на реалізацію інноваційних інвестиційних проєктів.

ВИСНОВКИ

Розробка і реалізація на підприємстві розглянутих напрямків фінансової політики (політика комплексного управління активами, політика управління оборотними активами, політика управління необоротними активами) дозволить в кінцевому підсумку підвищити ефективність управління активами, що, в свою чергу, може виявитися істотним фактором підвищення його ринкової вартості. При управлінні активами підприємства важлива роль відводиться методу оптимізації співвідношення оборотних і необоротних активів. Така оптимізація спрямована на забезпечення платоспроможності підприємства, його фінансової стійкості і рентабельності. За відповідності даних показників нормативним кордонів можна стверджувати про достатній рівень фінансової безпеки підприємства. Даний метод управління активами враховує всю їх сукупність і дає повне уявлення про структуру, динаміку і джерелах формування активів підприємства, яке є фінансово стійким.

Основними видами діяльності щодо підвищення та забезпечення фінансової стійкості підприємства можуть бути: - оптимізація обсягу фінансових ресурсів, оптимізація структури активів джерел фінансування підприємства, тобто забезпечення визначеного рівня прибутковості та ризиків, мінімізація середньозваженого рівня вартість капіталу або максимізація ринкової вартості підприємства; - підвищення ефективності формування та використання оборотних активів, раціоналізація їх оборотності, уникнення надмірних резервів; - вибір та реалізація шляхів розширення ефективних активів для забезпечення фінансово-економічного розвитку; - забезпечення необхідного рівня самофінансування розвитку виробництва за рахунок реінвестованих прибутків; - оцінювання та вибір найбільш ефективних умов та форм впливу позикового капіталу, зменшення вартості формування фінансових ресурсів підприємства; - економія виробничих витрат та інших витрат; - здійснення ефективної політики управління грошовими активами; - ефективна управлінська політика

дебіторської заборгованості та її реструктуризація; - забезпечення ліквідності та платоспроможності підприємства; - оптимізація податкових платежів тощо.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Азаренкова, Г. М. Забезпечення фінансової безпеки підприємства як основа ефективної діяльності [Текст] / Г. М. Азаренкова, І. Ю. Бондаренко, С. Г. Азаренков // Фінансово–кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2014. – Вип. 1 (16). – С. 168–176.
2. Барановський, О. І. Фінансова безпека [Текст] : монографія / О. І. Барановський ; Інститут економічного прогнозування. – Київ : Фенікс, 1999. – 338 с.
2. Артеменко В. Г. Финансовый анализ : учебное пособие / В. Г. Артеменко, М. В. Беллендир. – М. : Дело и Сервис, 1999. – 365 с.
3. Базілінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика : навчально-методичний посібник / О. Я. Базілінська. – К. : Центр навчальної літератури, 2009. – 328 с.
4. Баканов М. И. Теория экономического анализа / М. И. Баканов, А. Д. Шеремет. – М. : Финансы и статистика, 1981. – 218 с.
5. Біломістна, І. І. Діагностика фінансової безпеки компанії [Текст] / І. І. Біломістна, О. М. Біломістний, О. В. Олійник // Соціально–економічні проблеми сучасного періоду України. Проблеми інтеграції України у світовий фінансовий простір : зб. наук. пр. / НАН України, Інститут регіональних досліджень. – Львів, 2014. – Вип. 1 (105). – С. 623–636.
4. Горячева, К. С. Еволюція фінансової безпеки компанії [Текст] / К. С. Горячева // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. пр. – Суми : ВВП «Мрія-1» ЛТД, УАБС. – 2004. – Вип. 10. – С.288–295.
6. Бланк И. А. Управление формированием капитала : учебный курс / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр, 2002. – 512 с.
7. Вартісно-орієнтоване управління підприємствами на основі стейкхолдерського підходу [Текст]: звіт про НДР(остаточний)/ кер. О.О.

- Захаркін. – Суми: СумДУ, 2018. – 79 с. – Режим доступу: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/73046>
8. Верзун А. О. Теоретичні підходи до формування та забезпечення фінансової стійкості підприємств [Електронний ресурс] / А. О. Верзун // Агросвіт. – 2013. – № 15. – Режим доступу : http://www.agrosvit.info/pdf/15_2013/12.pdf.
 9. Гринкевич С. С. Економічні основи стратегічного управління фінансовою стійкістю підприємства в умовах ринкових перетворень / С. С. Гринкевич, М. А. Михалевич // Науковий вісник НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.5. – С. 110–114.
 10. Слецьких С. Я. Удосконалення процесу управління фінансово стійким розвитком промислового підприємства [Електронний ресурс] / С. Я. Слецьких // Економіка промисловості. – 2012. – № 3-4. – С. 74–80. – Режим доступу : http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/49329/ST9-3-4_59-60.pdf?sequence=1.
 11. Клименко, Т. В. Теоретичні підходи до визначення сутності фінансової безпеки підприємства [Текст] / Т. В. Клименко // Науковий вісник ЧДІЕУ. – 2011. – Вип. 3 (11). – С. 246–249.
 12. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств : навч. посіб. / М. Я. Коробов. – К. : Знання, 2002. – 294 с.
 13. Кузенко О. Л. Теоретичні підходи до визначення сутності управління фінансовою стійкістю підприємства [Електронний ресурс] / О. Л. Кузенко // Вісник економіки і транспорту промисловості. – 2013. – № 43. – С. 152–157. – Режим доступу : <http://cyberleninka.ru/article/n/teoretichni-pidhodi-do-viznachennya-sutnosti-upravlinnyafinansovoyu-stiykisty-pidpriemstva>.
 14. Механізми вартісно-орієнтованого управління підприємством [Текст]: звіт про НДР (заключний) / Кер. М.В. Костель. – Суми: СумДУ, 2015. –

- 84 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/53419>
15. Погріщук Г. Б. Управління фінансовою стійкістю підприємства в умовах ринкової турбулентності [Електронний ресурс] / Г. Б. Погріщук, В. В. Руденко // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 6. – С. 773–778. – Режим доступу : <http://globalnational.in.ua/archive/6-2015/158.pdf>.
16. Просторові аспекти управління фінансовим потенціалом промисловості регіонів [Текст]: звіт про НДР (заключний) / Кер. К.В. Ілляшенко. – Суми: СумДУ, 2014. – 39 с. – Режим доступу: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/39517>
17. Роль інноваційної діяльності у формуванні вартості промислових підприємств [Текст]: звіт про НДР (заключний) / Кер. О.О. Захаркін. – Суми: СумДУ, 2016. – 114 с. – Режим доступу: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/53293>
18. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навчальний посібник / Г. В. Савицька. – К. : Знання, 2007. – 668 с.
19. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств : навч. посіб. / О. С. Філімоненков. – К. : НікаЦентр, 2002. – 359 с. 13. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька. – К. : КНЕУ, 2005. – 592 с.
20. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності підприємства: звіт про НДР (заключний) / Кер.: І. Д. Скляр. Суми: СумДУ, 2012. – 54 с. – Режим доступу: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/34465>
21. The European Trade Association for Business Angels, Seed Funds, and other Early Stage Market Players (EBAN) [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <http://www.eban.org/>.
22. Vedennia ahrarnoho biznesu v Ukraini. 2013 rik. Ukrainskyi klub ahrarnoho biznesu [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: http://apdukraine.de/wp-content/uploads/2012/12/Doing2013_1_for-web.pdf.

23. Kovalishyn P. Instytut "Biznes-anheliv" u SSHA ta Evropi. Suchasnyi stan. // Ekonomist. – 2010 rik. – №8. [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/ekonomist/2010_8/52-55.pdf.
24. Desiak S. Neformalni rynek venchurnogo kapitalu: biznes-anhely [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <http://www.ek-ua.com/businessangels.htm>.
25. Nimetsko-ukrainskyi ahropolitychnyi dialoh. // Ohliad ahrarnoho zakonodavstva. Vypusk №7/2013. [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: http://apd-ukraine.de/wp-content/uploads/2013/09/APD_LR_7_2013_ukr.pdf.
26. Zovnishnia torhivlia tovaramy ta posluhamy // Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.